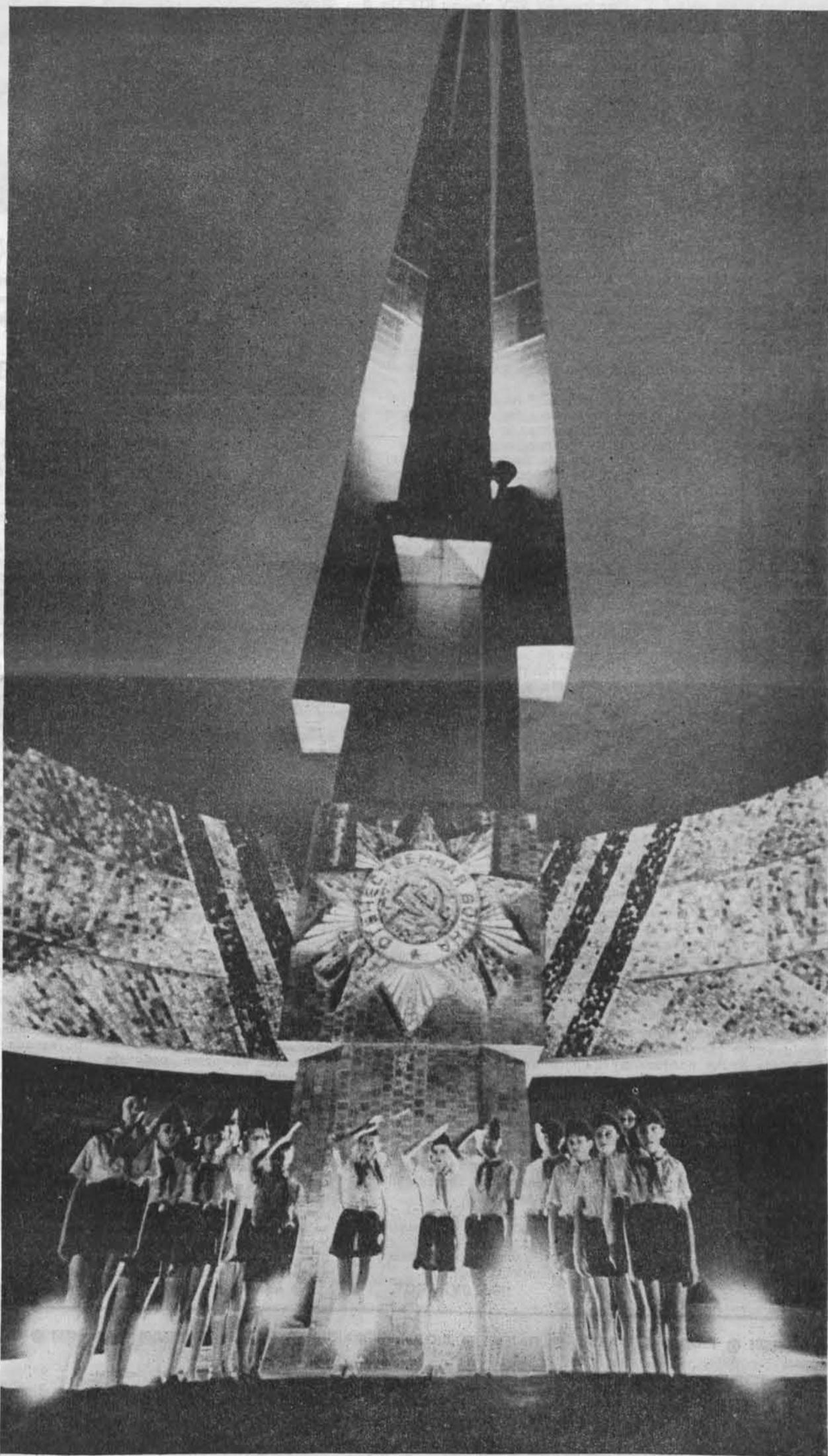

ВЕЧНЫ АГОНЬ

Канстанцін ПЛАТОНАУ,
першы сакратар ЦК ЛКСМ Беларусі

АБСТАВІНЫ ПРАЯЎЛЯЮЦЬ СУТНАСЦЬ ЛЮДЗЕЙ ● ІДЭАЛ НАШАГА ГРАМАДСТВА ● ГІСТОРЫЯ РАДЗІМЫ — КРЫНІЦА ВЫХАВАННЯ ● МАЛАДЫЯ КРОЧАЦЬ СЦЕЖКАМІ БАЦЬКОЎ ● АПЕРАЦЫЯ «АБАВЯЗАК» — ПАМЯЦЬ ПРА ЗАГІНУЎШЫХ, КЛОПАТЫ ПРА ЖЫВЫХ ● ЛІДЭРАМІ ПАКАЛЕННЯ СТАНОВЯЦЦА ГЕРОІ ПРАЦЫ ● З ДУМАЙ ПРА ІНШЫХ! ● ГАТОЎНАСЦЬ ДА ПОДЗВІГУ У МІРНЫЯ ДНІ ● ВЕЧНЫ АГОНЬ ЮНАЧЫХ СЭРЦАЎ

П А ЖМЕНЬЦЫ неслі людзі зямлю з усіх куткоў Беларусі. І насыпалі вечны Курган Славы ля Мінска, на 21-ым кіламетры Маскоўскай шашы, дзе перамогай завяршылася ў 1944 годзе вызваленчая аперацыя «Баграціён». Тысячы людзей—ад піянераў да ветэранаў — штогод прыходзяць сюды, каб ушанаваць памяць загінуўшых.

Фота Г. ДЗЯТКЕВІЧА.

[Заканчэнне на 3-й стар.]

КІРАЎНІКІ КПСС ПАДПІСАЛІ НОВУЮ СТАКГОЛЬСКУЮ АДОЗВУ

15 ліпеня члены Палітбюро ЦК КПСС, кандыдаты ў члены Палітбюро ЦК КПСС, сакратары ЦК КПСС паставілі свае подпісы пад новай Стакгольскай адозвой, у якой ёсць заклік да ўсіх урадаў і парламентаў, палітычных партый і грамадскіх арганізацый аб'яднаць намаганні ў барацьбе за спыненне гонкі ўзбраенняў, за раззбраенне.

Адозвы падпісалі таварышы Л. Брэжнеў, Ю. Андропоў, В. Грышын, А. Грамыка, А. Кірыленка, А. Касыгін, Ф. Кулакоў, Д. Кунаеў, К. Мазураў, А. Пельш, М. Падгорны, Р. Раманаў, М. Суслаў, Д. Усцінаў, У. Шчарбіцін, Г. Аліеў, П. Дземічаў, П. Машэраў, Б. Панамероў, Ш. Рашыдаў, М. Саломонаў, І. Капітонаў, У. Далгіх, К. Катусаў, М. Зімянін, К. Чарненка.

Гэта адозва, прынятая Прэзідыумам Сусветнага Савета Міру 2 чэрвеня 1975 года ў сувязі з 25-й гадавінай гістарычнай Стакгольскай адозвы аб забароне атамнай зброі, паклае пачатак сусветнай масавай кампаніі за спыненне небяспечнай для свету гонкі ўзбраенняў і пераход да скарачэння намоўленага запасаў зброі, за пэўнае раззбраенне міжнароднай напружанасці.

За мінулы год яе падпісалі ўжо дзесяткі мільянаў людзей у розных краінах, колькасць подпісаў павялічваецца з кожным днём.

У Савецкім Саюзе гэта кампанія атрымала ўсенародны характар. На сённяшні дзень пад адозвой паставілі свае подпісы больш чым сто мільянаў грамадзян нашай краіны. Падпіваючы новую Стакгольскую адозвы, савецкія людзі дэманструюць сапраўдную міралюбнасць нашага народа, якому ненавісна вайна і які ведае ёй цану. Яны выказваюць поўнае адабранне паслядоўнай міралюбівай знешнепалітычнай лініі КПСС і Савецкай дзяржавы, Праграмы далейшай раззбраення за мір і міжнароднае супрацоўніцтва, за свабоду і незалежнасць народаў, прынятай XXV з'ездам КПСС.

Падпісанне кіраўнікамі КПСС Стакгольскай адозвы — гэта новае праўленне клопатаў аб умацаванні міру і міжнароднай бяспекі, імкнення партыі і народа да далейшых крокаў на шляху рэальнай раззбраення напружанасці, надання ёй стабільнага, незваротнага характару.

ТАСС.

ВЕЧНЫ АГОНЬ

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

і працоўнай доблесці, турысцкія паходы па месцах бітваў і партызанскіх стаянак; у школьнікаў — актыўны пошук безыменных герояў, шэфства над інвалідамі вайны і працы, сем'ямі загінуўшых воінаў, стварэнне музеяў, перапіска з удзельнікамі баёў; у студэнтаў — навуковыя даследаванні на героіка-патрыятычную тэму, агітпрабегі, лыжныя паходы па месцах бітваў. Удзельнічаючы ў паходах, юнакі і дзяўчаты часцей задумваюцца над мінулым, над лёсам сваіх аднагодкаў, імкнучы ў справе і ўчынках раўняцца на герояў.

Цікава праходзяць заўсёды сустрэчы з Героямі Савецкага Саюза і Сацыялістычнай Працы, удзельнікамі рэвалюцыі, ветэранамі партыі і камсамола.

Новымі змястоўнымі даследаваннямі азнаменаваны ўдзел ва Усесаюзным паходзе студэнцкай моладзі. Яны адрозніваюцца глыбокімі і сістэматызаванымі вывучэннем канкрэтных фактаў і падзей з гісторыі нашай Радзімы, назбіраных у паходах і экспедыцыях. Так, у Беларускім політэхнічным інстытуце распрацаван і паслядоўна ажыццяўляецца перспектывыны план вывучэння баявых дзеянняў частак і падраздзяленняў, што ўдзельнічалі ў аперацыі «Баграціён». Ужо сабраны багацейшы матэрыял, на аснове якога ў інстытуце праводзяцца навукова-практычныя канферэнцыі, напісана 111 студэнцкіх навуковых работ, 15 студэнтаў і супрацоўнікаў БПІ сталі ўдзельнікамі Вястаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі ў Маскве.

Скульптар Уладзімір Церабун нарадзіўся пасля Перамогі. Але ўжо ў студэнцкія гады юнак прыняў удзел у конкурсе на лепшы эскіз мемарыяльнага комплексу. Яго работа была прызнана лепшай. З таго часу тэма патрыятызму — галоўная ў яго творчасці. Сапраўды народнай справай стала збудаванне па праекту У. Церабуна мемарыяльнага комплексу ў спаленай вёсцы Дальва — сястры Хатыні. Маладому скульптару дапамагалі школьнікі Акалоўскай школы Лагойскага раёна, рабочыя саўгаса «Іскра», на тэрыторыі якога знаходзіцца Дальва. Дарэчы, нядаўна Уладзімір Церабун удастоены высокай узнагароды — прэміі Ленінскага камсамола рэспублікі.

Цікавую работу правялі маладыя вучоныя Акадэміі навук БССР па аднаўленню месца дыслакацыі партызанскага атрада капітана Нікіціна ў Уздзенскім раёне Мінскай вобласці. Яны вывучалі дакументы, сустракаліся з былымі падпольшчыкамі і партызанамі, працавалі над аднаўленнем лініі акапаў, зямлянак, штабу, складаў, нават калодзежаў. Цяпер партызанскі лагер «Доўгі востраў» — помнік народнай памяці — узяты пад ахову дзяржавы.

А на Мінскім аўтамабільным заводзе юнакі і дзяўчаты знаёмяцца з баявымі дзеяннямі партызанскай брыгады імя Дзяржынскага, ствараюць яе летапіс. Многія байцы гэтага злучэння пасля вызвалення сталіцы Беларусі аднаўлялі горад з руін і пажарышчаў, будавалі аўтазавод. Яны падтрымліваюць і сёння цесныя сувязі з камсамольцамі завода.

Юнакі і дзяўчаты, члены працоўных калектываў, удзельнічаючы ва Усесаюзным паходзе, вывучаюць і шырока прапагандаюць гісторыю сваіх прадпрыемстваў, баявыя і працоўныя подзвігі землякоў, старэйшых таварышаў па цэху, брыгадзе, участку. Праводзіцца вялікая работа па напісанню летапісаў сваіх калектываў, стварэнню музеяў працоўнай і народнай славы, закладзены сотні садоў і паркаў у гонар загінуўшых герояў, ветэранаў вытворчасці.

Планам правядзення аперацыі «Абавязак» — гэта адзін з этапаў Усесаюзнага паходу камсамольцаў і моладзі — прадугледжваецца працяг пошукаў месца пахавання і імён воінаў Савецкай Арміі і партызан, клопаты аб помніках і брацкіх магілах, арганізацыя шэфства камсамольцаў і моладзі, піянераў і школьнікаў над кожным інвалідам вайны і працы, сем'ямі загінуўшых воінаў і партызан.

У ходзе аперацый «Вызваленне» і «Перамога», прысвечаных 30-годдзю вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і 30-годдзю Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, юнакі і дзяўчаты прайшлі шляхамі трох Беларускіх і 1-га Прыбалтыйскага фронтоў, устанавілі сувязі з удзельнікамі і героямі завяршальных бітваў вайны. Мэта экспедыцыі «Аднаўленне», якая пачалася ў жніў-

ні 1975 года, — вывучаць працоўны героізм камсамольцаў 40-х і 50-х гадоў па абдуодзе разбуранай вайной народнай гаспадаркі, шырока прапагандаваць прыяцыпы непарушнай дружбы і брацкай узаемадапамогі народаў СССР.

Шырокую папулярнасць у сучасны момант сярод моладзі атрымала Усесаюзная турысцкая экспедыцыя «Мая Радзіма — СССР». Ідуць яе маршрутамі, юнакі і дзяўчаты глыбей пазнаюць гісторыю і славу тэрыторыі роднага краю, знаёмяцца з вялікімі будоўлямі, сустракаюцца з выдатнымі людзьмі, нястомнымі працоўнікамі, героямі вайны. Рукамі маладых створана звыш сямі тысяч музеяў, пакояў, куткоў славы, напісаны сотні летапісаў калектываў, камсамольскіх арганізацый, узведзена звыш шасці тысяч помнікаў.

Работа камсамольскіх арганізацый па выхаванню на традыцыях старэйшых пакаленняў станоўча адбіваецца на грамадскай актыўнасці моладзі, яе адносінах да працы.

Спаборніцтва камсамольска-маладзёжных калектываў за права насіць імя знатага земляка, працоўнага вахты ў гонар герояў вайны, партызан і падпольшчыкаў каштоўныя перш за ўсё тым, што адлюстроўваюць рэальныя імкненні юнакоў і дзяўчат зрабіць нешта значнае дзеля грамадства, дазваляюць выказаць свае адносіны да мінулага і сучаснага, даюць магчымасць узняць на сябе асабіста высокую адказнасць за лёс чалавецтва.

Сваёй сумленнай працай, актыўнай жыццёвай пазіцыяй юнакі і дзяўчаты рэспублікі робяць важкі ўклад у далейшы росквіт любімай Айчыны. Яны зберагаюць і нясуць праз жыццё лепшыя маральныя рысы: бескарысліваць, самаадданасць, масавы героізм, імкненне прысвяціць сваё жыццё будаўніцтву новага грамадства. І менавіта гэтыя маральныя каштоўнасці, агульныя для ўсіх пакаленняў нашай дзяржавы, уасабляюць іх непарыўнае адзінства і пераемнасць.

Героямі нашага часу, лідэрамі свайго пакалення сталі мінскія трактарабудаўнікі Вячаслаў Жывіца і Мікалай Няверка, слесар з Брэста Барыс Юзафовіч, трактарыстка са Слонімскай Марыя Жарко, ткачыца Мінскага камвольнага камбіната Антаніна Верамейчык — на іх трымае раўненне моладзь Краіны Саветаў 70-х гадоў.

Сённяшнія камсамольцы жывуць па законах высокага гонару і сумлення. Іх пазыўныя: «Спачатку думай аб Радзіме, а потым аб сабе». Так, менавіта аб высокім абавязку савецкага чалавека думаў Станіслаў Клімак, даяр калгаса «1 Мая» Шчучынскага раёна. Убачыўшы ахоплены польшым кароўнік, ён імгненна кінуўся ратаваць народнае дабро, выводзячы ў бяспечнае месца калгасную жывёлу. Падпарадкоўваючыся толькі свайму сумленню, дваццацідвухгадовы камсамолец зрабіў крок у бессмяротнасць.

Маладыя мінчане Вячаслаў і Аляксандр Лізурчыкі прыехалі з бацькамі да мора праводзіць водпуск. І раптам бяды — тонуць дзеці. Камсамольцы кінуліся ў хвалі штармавога мора. Яны выратавалі ад немінучай гібелі чатырох. Але ў Вячаслава ўжо не хапіла сіл вярнуцца на бераг...

Трагічныя сітуацыі нібы яркім промнем асвятлілі характары гэтых маладых людзей, узнялі іх на п'едэстал славы і павягі. Мы сціляем галовы перад іх памяццю, але адначасова і ганарымся тым, што ў крытычных абставінах на іх месцы так дзейнічаў бы амаль кожны савецкі юнак ці дзяўчына, бо высокае пачуццё адказнасці за лёс чалавека, за грамадскае дабро, дабрата, спагада, мужнасць выходзяюцца ў маладых людзей з дзяцінства. Такі закон нашага грамадства — чалавек жыве дзеля людзей.

Мне здаецца глыбока сімвалічным той факт, што браты Лізурчыкі жылі на вуліцы імя Мікалая Кедышкі, героя мінскага падполля, хадзілі ў школу яго імя. Іх равеснікі — пасланцы Беларусі — па-ударнаму працуюць сёння на будаўніцтве Байкала-Амурскай магістралі ў Сібіры, а свой атрад назвалі імем удзельніка Вялікай Айчыннай вайны Мікалая Кедышкі.

У гэтым і заключаецца сутнасць слоў «героі не паміраюць». Застаецца здзейсненае імя, высокі напал самахаввання, які, як вечны агонь, перадаецца з сэрца ў сэрца, з пакалення ў пакаленне.

ЗАКЛІК

Спыніць гонку ўзбраенняў
Зрабіць раззбраенне
міжнароднай напружанасці
незваротнай!

Перамогі, дасягнутыя ў барацьбе за мір і раззбраенне, стварылі новы міжнародны клімат, парадзілі новыя надзеі, давер'е і аптымізм сярод народаў свету.

Мір можа быць захаваны. У нашых сілах забяспечыць мір ва ўсім свеце.

Міралюбівыя сілы, дзейнічаючы згуртавана, могуць пераадолець перашкоды, якія ўсё яшчэ стаяць на шляху да ўстаўлення трываллага і справядлівага міру, назаўсёды выключыць з жыцця чалавецтва агрэсію, прыгнечанне і эксплуатацыю, голод і галечу.

Гонка ўзбраенняў — галоўнае, што перашкаджае зрабіць раззбраенне незваротнай. Яна ўсё яшчэ тоіць пагрозу ядзернай катастрофы. Раззбраенне аддаліла гэту пагрозу, але гонка ўзбраенняў захоўвае небяспеку таго, што працэс раззбраення затармазіцца.

Гонка ўзбраенняў кладзецца вялікім цяжарам на плечы шырокіх народных мас, якія сутыкаюцца з пастаянным ростам кошту жыцця, з інфляцыяй і эканамічным крызісам; яны пазбаўляе народы значнай часткі іх здабытку і рэсурсаў.

Раззбраенне адкрыла новыя перспектывы для паспяховай барацьбы за новы міжнародны эканамічны парадок, за права народаў распрацаваць сваімі прыроднымі рэсурсамі. Раззбраенне — гэта эфектыўны сродак у барацьбе народаў супраць манопалі і шматнацыянальных карпарацый.

Раззбраенне стварае новыя магчымасці для вырашэння найбольш неадкладных міжнародных праблем сучаснасці, для ліквідацыі ачагоў напружанасці і канфліктаў.

Раззбраенне — жыццёва важны фактар для развіцця намагаўнага народаў усіх краін у барацьбе за нацыянальную незалежнасць і спра-

вядлівасць і сацыяльны прагрэс. Гонка ўзбраенняў, назапашванне зброі ў арсеналах імперыялістаў выгадныя толькі сілам агрэсіі, каланіялізму і расізму, мілітарызму і фашызму.

Спыненне гонкі ўзбраенняў адкрые чалавецтву дарогу да свету без зброі, у якім будзе поўнацю забаронена ядзерная зброя, усе віды зброі масавага знішчэння, свету, у якім будзе ажыццёўлена ўсебаковае і поўнае раззбраенне.

Адказнасць міралюбівай грамадскасці і яе ўдзельніц на ход сусветных падзей узраслі як ніколі. Яна можа ўтаймаваць спекуляцыю зброяй, прыхільнікаў «халоднай вайны» і ворагаў чалавецтва.

Сусветны Савет Міру заклікае ўсе ўрады і парламентары, усе грамадскія рухі і арганізацыі, што выступаюць за мір, палітычныя партыі, прафсаюзы, жаночыя і маладзёжныя, рэлігійныя, сацыяльныя і культурныя арганізацыі, якія ставяць сабе на мэце прагрэс чалавецтва, аб'яднаць сілы для новага сусветнага наступлення на гонку ўзбраенняў.

Каб зрабіць раззбраенне незваротнай — спыніць гонку ўзбраенняў!

Каб хутчэй стварыць новы міжнародны эканамічны парадок — спыніць гонку ўзбраенняў!

Каб абараніць мір і пабудаваць новы свет — спыніць гонку ўзбраенняў!

Разам змагацца за забарону ядзернай і ўсіх іншых відаў зброі масавага знішчэння!

Разам змагацца за ўсеагульнае і поўнае раззбраенне!

Разам змагацца за хутчэйшае скліканне Сусветнай канферэнцыі па раззбраенню!

Стакгольм,
2 чэрвеня 1975 года.

ПРЭЗІДЫУМ СУСВЕТНАГА САВЕТА МІРУ.

ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ

дзіў Лідскі піваварны завод ордэнам «Знак Пашаны».

АДРАСЫ—18 КРАІН

З 46 навуковымі і вышэйшымі навукальнымі ўстановамі ва ўсім свеце абменьваецца літаратурай бібліятэка Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. Вялікая колькасць кніг і брашур паступае ў біб-

ліятэку з акадэміяй навук Польшчы, Чэхаславакіі, ГДР, Югаславіі, дэпартаменту земляробства, навукова-даследчых інстытутаў, сельскагаспадарчых доследных станцый ЗША, Англіі, Італіі, Індыі, Бразіліі і іншых краін. Зарубежная літаратура дапамагае выкладчыкам і студэнтам акадэміі ў іх навуковай рабо-

Барыса ЮЗАФОВІЧА (у цэнтры) можна назваць героем нашага часу. Слесар Брэсцкага электралямпавага завода паўдарнаму працуе над выкананнем свайго пяцігадовага плана, вучыцца завочна ў Вышэйшай партыйнай школе, выконвае мноства грамадскіх даручэнняў.

Фота Ю. ІВАНОВА.

ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ

«ДА СУСТРЭЧЫ, ДЗЯДУЛЯ!»

— Эх, не бачылі вы Заброддзе раніцою. Што за любата! — гаворыць Пётр Даўбейка.

Я спрабую ўявіць, як на золку ён выходзіць з дому і глядзіць на родную вёску. Уздоўж шырокай вуліцы — дамы калгаснікаў, чыстыя, дыхтоўныя, амаль над кожным дахам тэлевізійная антэна. Аднекуль з-за лесу далятае раўнамернае стракатанне самаходнага камбайна. З дома насупраць выйшла бабка, склікае курэй, твар у яе поўны, лагодны. Якая прывабная, мілая сэрцу былога селяніна карціна! «І ўсё гэта дабрабыт вырас з тае галечы, шэрасці і ўбоства?» — думае Даўбейка.

Да Заброддзя я дабраўся, калі ўжо добра ўднела. Аўтобус ад Стоўбцаў ішоў крыху больш за гадзіну, ды яшчэ пакуль я шукаў хату Станіслава Даўбейкі, у якой спыніўся госць з Канады — яго родны бацька.

— Яны паехалі ў Стоўбцы, — паведамліла мне Ганна, Стасева жонка. — Ды вы сядайце, сядайце. Яны хутка будуць.

І сапраўды, не прайшло і гадзіны — затакаў на двары матацыкл, і ў хату ўвайшлі бацька з сынам.

— Вось гэта язда, — узбуджана гаварыў Пётр Іванавіч. — Ну і Стас! Табе толькі ў гоншчыкі ісці!

— А я быццам ведаў, што цябе тут чакаюць, — у тон яму адказаў Станіслаў.

На маё пытанне, як яму гасціцца, Даўбейка сказаў: «Як дома». Потым доўга і грунтоўна расказваў пра свой лёс, пра тое, як яго тут сустрэлі, дзе пабываў, што бачыў.

У 1942 годзе з вёскі Заброддзе, што непадалёку ад Стоўбцаў, немцы вывезлі ў Германію некалькі чалавек. Сярод іх быў і Пётр Даўбейка. Дома засталіся жонка і двое сыноў.

— Не ведаў я тады, як складзецца, куды паверне мой жыццёвы шлях, — казаў Пётр Іванавіч. — Цяпер ужо ўсё ззаду, і я магу сказаць, дзе і калі зрабіў не той крок. Канец вайны застаў мяне ў горадзе Мінчын-глыўбах. Нас вызвалілі амерыканцы. Тады ўсё і пачалося...

А тут яго чакалі. Ганна адна ставіла на ногі сыноў і... спадзявалася. Вярнуўся ж Юзэф Рослік, якога таксама забралі ў Гер-

манію, і жыве чалавек сабе. Калі мінула пасля вайны дзесяць год, і дваццаць, Ганна зразумела, што мужа ў яе больш няма, што дзеці яе — сіроты. Так яна і сказала старэйшаму Яраславу і малодшаму Станіславу. А ў канцы шасцідзесятых ад бацькі прыйшло пісьмо з Канады. Потым пісьмы пайшлі ўсё часцей...

— Заброддзе. Колькі разоў пісаў я назву роднай вёскі на канвертах, — успамінаў Даўбейка. — Нарэшце, у 1972 годзе давялося ўбачыць яе зноў. Жонкі ўжо не было. Дзеці выраслі. У Стася сваіх пяцёра. Унукі мяне прызналі, дзедам клічуць. Яна пасля той першай маёй паездкі часта піша пісьмы і кожнае заканчвае словамі: «Да сустрэчы, дзядуля!»

Два гады назад Даўбейка таксама гасціў на Радзіме. Кожная такая паездка адкрывала госцю з Канады штосьці новае. Ён бачыў новыя змены ўсюды. У Дзераўным, цэнтры калгаса «Чырвоная звызда», пабудаваны Палац культуры («Там сёння паказваюць амерыканскі фільм «Новыя цэнтурыёны»). А непадалёку ад Заброддзя, праз шашу ля касягора, расце новы малочны комплекс, сіласныя вежы якога відаць адсюль, з другога канца вёскі. Вітольд Босы, загадчык фермы, казаў, што комплекс, разлічаны амаль на тысячу кароў, будзе поўнацю механізаваны і што яго будаўніцтва абыдзеца калгасу ў паўтара мільёна рублёў.

— Можаче ўявіць, якая ў нас гаспадарка, калі такія грошы ідуць у ход, — у словах Станіслава непрытоеная гордасць. — Наш старшыня Фёдар Чэрнікаў ведае сваю справу. І памочнікі ў яго што трэба: толькі з вышэйшай адукацыяй востем чалавек ды паўтара дзесятка з сярэдняй спецыяльнай.

— Ты пра дарогі скажы, — падказаў бацька і, не чакаючы, працягваў сам. — У Канадзе я часта чуў, што дарогі ў Савецкім Саюзе дрэнныя, асабліва ў сельскай мясцовасці. А тут я ўбачыў такое! Вунь Беламоша, так сабе вёска, двароў дваццаць, не болей, а і туды ў апошнія гады калгас дарогу добрую правёў.

— Чэрнікаў сказаў: «Будучы дарогі — будзе і тэхніка спраўная». Вось гэта пагаспадарску, — падтрымаў бацьку Станіслаў.

Што ж больш за ўсё ўразіла госця? Што запомнілася ў гэты прыезд?

— Калі я быў тут першы раз, вы толькі пачыналі дзевятыю пяцігодку, — адказаў Пётр Іванавіч. — Я шмат чуў тады пра тое, што яе галоўная задача — павышэнне дабрабыту людзей. Цяпер бачу — гэта не проста словы. За імі — добрыя справы. А, што казаць. Вы былі ў вясковым магазіне? Не. Ды вось Ганна ж там працуе, яна пацвердзіць. Чым гандлюе магазін? Прыгожае, моднае адзенне, абутак, трыкатаж, халадзільнікі — вось што цяпер больш за ўсё цікавіць калгаснікаў. Тэлевізар або дыван добры яны зараз тут на месцы купляюць. Не трэба ехаць у Мінск або ў райцэнтр.

А раней жа які асартымент быў у месцічковых магазінах? Соль, цукар, запалкі, тытунь — вось, бадай, і ўсё. Ды яшчэ гарэлка.

— Цяпер усяго хапае, — данёсся з кухні голас Ганны. А праз момант і сама яна з'явілася ў пакоі, несучы абаруч перад сабой вялікую каструлю з маладой бульбай. — Вось і мы зараз крыху падсілкуемся. А вы, тата, лепей пра калгасны піянерскі лагер раскажыце.

— Во дзе сапраўднае дзіва, — схамянуўся стары. — Гэта ж раней, ды што раней, у Канадзе і сёння толькі багатыя могуць адпачываць так, як дзеці калгаснікаў «Чырвонай звызды». Дэведзе хлопчыкаў і дзяўчынак кожную змену жывуць у лагеры.

— Нашы трые былі там. І галоўнае — бясплатна, — дадала Ганна.

...За сталом шмат аб чым было перагаворана. Пётр Іванавіч дзяліўся сваімі ўражаннямі, расказваў пра жыццё ў Канадзе, шкадаваў, што ні разу яшчэ не схадзіў з сынамі ў грыбы. Потым спявалі нашы напеўныя беларускія песні. І на вачах старога эмігранта блішчэлі слёзы.

А калі развіталіся, ён паціснуў мне руку, сказаў:

— Маё сэрца не вытрымае больш доўгай разлуцы з сынамі, з мамі ўнукамі, з роднымі мясцінамі. Памятаеце, я казаў, што Яня ў кожным пісьме піша «Да сустрэчы, дзядуля». Не магу ж я падвесці яе. Так што хутка сустрэнемся. І, магчыма, застануся тут назаўсёды.

У. МЯЛЕШКА.

Шчырая дружба ўстанавілася паміж працоўнымі Брэстчыны і Люблінскага ваяводства (Польшча). Штогод праводзяцца вечары польска-савецкай дружбы, абмен калектывамі мастацкай самадзейнасці, сустрэчы перадавікоў вытворчасці і наватараў. Едзе шмат турыстаў. Нядаўна польскія энергетыкі прымалі ў сябе брестчан, а пасля пабывалі самі на брэсцкай зямлі.

НА ЗДЫМКУ: дэлегацыя Брэстчыны на тэрыторыі былога канцэнтрацыйнага лагера смерці Майданак.

МОВА ДРУЖЫ

Звыш 70 італьянскіх выкладчыкаў, студэнтаў і служачых прыехалі ў Мінск па лініі таварыства «Італія—СССР» і турмыскай фірмы «ЭТЛ», каб у БДУ імя У. І. Леніна закончыць курсы па вывучэнню рускай мовы. Запросіла іх бюро міжнароднага маладзёжнага турызму «Спадарожнік» ЦК ВЛКСМ.

Аналагічныя курсы арганізаваны сёлета ў 16 гарадах краіны. Тут рускую мову будзе вывучаць моладзь з многіх краін свету: Даніі, Нарвегіі, Швейцарыі, Францыі, Мексікі, ЗША, Англіі, Японіі, ФРГ, ГДР, ЧССР, ПНР, НРБ, СФРЮ. Адным з 16 гарадоў стаў наш Мінск.

Праграма знаходжання італьянскіх гасцей у Мінску складзена так, каб даць магчымасць ім глыбей авалодаць рускай мовай. Акрамя абавязковых заняткаў, яны развучваюць рускія песні і танцы, для іх арганізаваны прагляд дакументальных фільмаў аб Беларусі. Італьянскія сябры пазнаёмяцца з горадам-героем Мінскам, з жыццём працоўных нашай рэспублікі і краіны. Слухачы курсаў наведваюць прамысловыя прадпрыемствы, музеі, калгасы, пазнаёмяцца з арганізацыяй адпачынку ў піянерскіх лагерах, для іх будуць арганізаваны паездкі ў Хатынь і на Курган Славы, сустрэча ў Беларускай таварыстве дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі.

ЗНАХОДЖАННЕ КАНАДСКІХ КАМУНІСТАЎ У МІНСКУ

Дэлегацыя Камуністычнай партыі Канады, якая знаходзілася ў Мінску тры дні, пабывала на гадзінніковым заводзе.

Госці цікавіліся ўмовамі працы рабочых, інжынерна-тэхнічных работнікаў, формамі і метадамі палітычнай і арганізатарскай дзейнасці партыйнай, прафсаюзнай, камсамольскай арганізацыі прадпрыемства па мабілізацыі калектыву на паспяховае выкананне заданняў дзевяцігодкі.

У час гутаркі, якая адбылася ў Мінскім абкоме КПБ, член ЦК КПСС, першы сакратар абкома партыі І. Палякоў расказаў канадскім камуністам аб дасягненнях працоўных вобласці ў выкананні рашэнняў XXV з'езда КПСС.

Праграма знаходжання закончылася наведаннем мемарыяльнага комплексу Хатынь і Кургана Славы.

12 ліпеня дэлегацыя Камуністычнай партыі Канады вылецела ў Кішынёў.

ПАКАРАННЯ НЕ ПАЗБЕГЛІ

У ВЯРХОЎНЫМ СУДЗЕ БССР ЗАКОНЧЫўСЯ СУДОВЫ ПРАЦЭС НАД ГРУПАЙ ФАШЫСЦКІХ КАРНІКАЎ З 11-ГА АХОўНАГА БАТАЛЬёНА СС. НЕЗАДОўГА ДА ГЭТАГА АДБЫўСЯ ЯШЧЭ АДЗІН ПРАЦЭС НАД ДВАНАЦЦАЦЮ БЫЛЫМІ ПАЛІЦЭЙСКІМІ З ТАГО Ж БАТАЛЬёНА.

Фашыстам выпадкова ўдалося натрапіць на іх след. На расстрэл іх везлі раніцай 29 чэрвеня 1944 года. Везлі з мінскай турмы ў лагер смерці Трасцянец. Арыштавалі Е. Зубковіча, А. Вязовіча, аспірантку З. Завістовіч, вучня Уручскай сярэдняй школы Сашу Сандовіча і савецкага лейтэнанта-акружэнца, які працаваў на мінскім чыгуначным вузле, Г. Захватаева.

Група савецкіх разведчыкаў, якую ўзначальваў камуніст Архіп Андрэевіч Прытчын, дзейнічала ў Мінску са снежня 1942 года. У яе ўваходзілі пераважна навуковыя супрацоўнікі, якім было даручана пранікаць у варожы ўстанавы і здабываць разведданыя.

І вось прывал за некалькі дзён да вызвалення Мінска.

Чыгуначнік Н. Валахановіч, які цудам выратаваўся з Трасцянца, расказаў пазней, як у час расстрэлу вязняў канцлагера нейкі высакроднага выгляду чалавек, з шырокай сівой барадой крывую перад смерцю: «Чуеце, пушкі грымяць, гэта нашы ідуць!». Па апісанню — гэта быў Е. Зубковіч.

У тыя дні знішчаныя паліцыяў з мінскай турмы і канцлагера Трасцянец знішчылі паліцэйскія 11-га ахоўнага батальёна СС пад камандай адпятага галаварэза Краўце. Гэта быў адзін з апошніх эпизодаў на крывавым шляху батальёна. Пачаўся ж ён у мястэчку Высокае Смаленскай вобласці летам 1943 года.

Да таго часу ў гітлераўцаў ужо не хапала сіл, зямля гарэла ў

іх пад нагамі, і яны сталі прыцягваць да барацьбы з партызанамі і падпольшчыкамі падонкаў з мясцовых жыхароў. Падбор і апрацоўка кандыдатаў у карнікі, з якіх быў скалочаны 11-ты ахоўны батальён СС, вяліся па адпрацаванай нацыстамі сістэме. На практыцы яна выглядала так.

Шэфу аддзялення палявой тайнай паліцыі — ГФП-723 на чыгуначным вузле Орша, зондэрфіюрэру Баўгуберу стала вядома, што нейкі В. Швед, нячысты на руку, злоўлены з доказаў злачынства. Баўгубер прапанаваў яму стаць асведчальце гітлераўскай контрразведкі, і той згадзіўся, даў падпіску. Асабліва паляваў Швед за членамі падпольнай групы Канстанціна Заслонава. Устаноўлена: па даносу Шведа былі скоплены пры спробе ўзарваць эшалон з боепрыпасамі юныя падпольшчыкі-заслонаўцы Эдуард Глушкаў, Мікалай Арлоўскі і Уладзімір Чабатароў.

Да пары Шведа быў В. Стахоўскі. І ён пачаў службу ў фашыстаў з тайнага агента.

Але здраднікі трапляліся не часта. І запальных спраў майстры, падбіраючы папаўненне, вытраўлялі з душ кандыдатаў у каты ўсё чалавечае. Характэрнае падзенне Н. Ашуйкі. У пачатку часовай акупацыі Беларусі ён пайшоў у адзін з партызанскіх атрадаў Любанскага раёна. У час блакады атрада карнікіма схавалі зброю і вярнуўся ў сваю вёску. Стараста выдаў яго фашыстам. На допыце Ашуйка спужаўся і згадзіўся расстраляць савецкага патрыёта. Такой страшнай цаной ён купіў сабе жыццё.

Ішлі ў 11-ты батальён і тыпы нахштат Кулагіна, Халаяўкі, Тупіка, Валеева, Казюкіна, Скачкова, Карповіча, Міхалькова, якія адчувалі неадольнае жаданне пакамандазаць, беспакарана распраўляцца з безабароннымі людзьмі. Гэтыя садзісты былі самым каштоўным матэрыялам для эсэсаўцаў.

Калі слухаеш страшныя расказы ўдальстваў падсудных і не менш страшныя прызнанні саміх злачынцаў, міжволі з гневам думаеш аб тым, што яшчэ

знаходзяцца на Захадзе людзі, гатовыя абяліць фашызм, апраўдаць яго зварыную жорсткасць. І не для такіх дабрадзеляў гітлераўцаў, а для грамадскай думкі ўсяго свету вартэ хоць бы коротка расказаць аб крывавах справах ахоўнага батальёна, яшчэ раз напамінаць, што такое фашызм.

Першае масавае зладзейства 11-ты батальён СС зрабіў у кастрычніку—лістападзе 1943 года ў Мінску. Тады гітлераўцамі і іх памагатымі — паліцаямі было знішчана звыш 10 тысяч савецкіх грамадзян.

У студзені і лютым 1944 года ў складзе зондэркаманды 7а і іншых гітлераўскіх фарміраванняў батальён удзельнічаў у карных экспедыцыях на тэрыторыі Магілёўскай і Гомельскай абласцей. Ён вёў баі з партызанамі, знішчаў мірных савецкіх грамадзян, рабаваў, паліў вёскі, затрымліваў і адпраўляў у фашыскае рабства працаздольных савецкіх людзей. У пасёлку Піціч Глускага раёна, напрыклад, карнікі загналі лазню 48 бездапаможных жанчын, дзяцей і старых, расстра-

БЕЛАРУСЬ І ЮНЕСКА

У Парыжы адбылася калектыўная кансультацыя групы генеральных сакратароў нацыянальных камісій па справах ЮНЕСКА, у якой удзельнічаў адказны сакратар Камісіі Беларускай ССР па справах ЮНЕСКА Віктар КАЛБАСІН.

Мы папрасілі яго раскажаць аб асноўных кірунках дзейнасці Камісіі БССР.

Камісія Беларускай ССР па справах ЮНЕСКА ўдзяляе паўсядзённую ўвагу таму, каб у нашай рэспубліцы больш ведалі, якія мэты ставіць перад сабой ЮНЕСКА, у чым яе адрозненне ад іншых міжнародных арганізацый. У нашай інфармацыйнай практыцы прымяняюцца розныя формы. Напрыклад, мы сістэматычна інфармуем чытачоў і слухачоў праз рэспубліканскую прэсу і радыё аб выніках генеральных канферэнцый ЮНЕСКА, а таксама аб іншых міжнародных нарадах, пасяджэннях камітэтаў экспертаў, сімпозіумах ЮНЕСКА, прысвечаных адукацыі, навукі і культуры. Члены Камісіі БССР па справах ЮНЕСКА часта самі выступаюць з лекцыямі перад шырокай публікай аб дзейнасці гэтай арганізацыі. Такія лекцыі праводзяцца ў розных аўдыторыях: у сярэдніх і вышэйшых навучальных установах, на

прадпрыемствах. Хацеў бы адзначыць, у прыватнасці, што нядаўна ў Палацы прафсаюзаў у нашай сталіцы Мінску была прыгатавана лекцыя аб дзейнасці ЮНЕСКА для слухачоў вчэрніх універсітэтаў, якая трансліравалася і па радыё. У сваіх лекцыях мы раскажам аб тым, якія праграмы і праекты распрацоўваюцца і ажыццяўляюцца ЮНЕСКА, што новага ў яе дзейнасці, якіх вынікаў яна ўжо дала.

Мы асабліва падкрэсліваем той бок работы ЮНЕСКА, які накіраваны на вырашэнне сучасных актуальных праблем, такіх як падтрыманне міру, развіццё мірнага супрацоўніцтва. Як вядома, стратэгію дзейнасці ЮНЕСКА на кожнае двухгоддзе вызначае яе генеральная канферэнцыя, і мы з задавальненнем канстатуем, што апошняя сесія генеральнай канферэнцыі прыняла рад сур'ёзных рашэнняў, накіраваных на павышэнне ролі ЮНЕСКА ў барацьбе за мір, супраць каланіялізму і расізму, за сацыяльны прагрэс чалавецтва. Праграмы ЮНЕСКА ў галіне адукацыі, навукі і культуры маюць вядомае практычнае і выхаваўчае значэнне. Мы заўсёды гэта падкрэсліваем, раскажваючы аб ЮНЕСКА. Я хацеў бы адзначыць, што ў Камісіі БССР па справах ЮНЕСКА лічыць, што шырокі расказ аб рабоце гэтай арганізацыі стварае ўмовы для канкрэтнага прыцягнення грамадскіх да ўдзелу ў тых міжнародных кампаніях, якія праводзіліся або плануюцца ЮНЕСКА. Тут можна ўпамінуць аб ахове прыроды і помнікаў культуры, аб Міжнародным годзе кнігі і Міжнародным годзе жанчыны.

Вялікі водгук знайшло ў Беларусі, як і ўсюды, святкаванне 30-й гадавіны заканчэння другой сусветнай

ваіны. Звязаныя з гэтай гадавінай мерапрыемствы, у тым ліку і па лініі ЮНЕСКА, падрабязна асвятляліся ў прэсе, па тэлебачанню і радыё. Вядома, пра іх расказвалася і ў Бюлетэні нашай камісіі, які выходзіць на англійскай, французскай і іспанскай мовах.

Камісія БССР па справах ЮНЕСКА намяціла правядзенне рада мерапрыемстваў, прысвечаных 30-годдзю ЮНЕСКА, якое адзначаецца сёлета. Рыхтуючы гэтыя мерапрыемствы, мы выходзілі з таго, што сама ЮНЕСКА як міжнародная арганізацыя нарадзілася ў выніку Вялікай Перамогі над фашызмам, дасягнутай народамі антыгітлераўскай кааліцыі. Ахвяры, панесеныя чалавецтвам у гэтай вайне, напамінаюць нам аб тым, што ўсе мы павінны адстойваць ідэалы міру і міжнароднага супрацоўніцтва, якія з'яўляюцца ідэаламі і ЮНЕСКА. Бо ў Статуте ЮНЕСКА гаворыцца, што «ў свядомасці людзей трэба ўмацоўваць ідэю абароны міру» і што «Арганізацыя ставіць сабе задачу садзейнічаць умацаванню міру і бяспекі шляхам расшырэння супрацоўніцтва народаў у галіне адукацыі, навукі і культуры...».

Тэма 30-годдзя ЮНЕСКА, яе гісторыя і назапашаны ёю вопыт наладжвання міжнароднага супрацоўніцтва ў сферы яе кампетэнцыі знойдуць сваё адлюстраванне ў нашых мемарыяльных мерапрыемствах, у прыватнасці на спецыяльнай выстаўцы, якую мы наладжваем.

У заключэнне я хацеў бы адзначыць, што наша камісія будзе і надалей імкнучца павялічыць свой канструктыўны і пазітыўны ўклад у дзейнасць ЮНЕСКА.

БУЛЬДОЗЕРЫ «КОМАЦУ» НА СТРОЙКАХ СИБИРИ

«Не отставай от изменяющегося мира» — девиз японской машиностроительной фирмы «Комatsu». Этим девизом фирма руководствуется и в торгово-экономических отношениях с Советским Союзом. Я беседовал с Дзэйхино Кабуки, директором завода фирмы «Комatsu», выпускающего большегрузные самосвалы и скреперы.

В ваших пятилетних планах, — сказал он, — отражается, как в зеркале, динамика советской экономики. Мы стараемся не отставать от стремительных темпов ее развития и поэтому увязываем свою производственную программу и планы исследовательских разработок с задачами пятилетки.

Еще в конце 60-х годов по заказам Советского Союза на заводах фирмы «Комatsu» начали производить большегрузные самосвалы, лесовозы, скреперы и бульдозеры, пригодные для использования в суровых сибирских условиях. И хотя фирма уже имела большой опыт в создании подобных машин, дополнительные технические требования, предъявленные нами, заставили ее решить ряд новых проблем — таких, например, как конструирование моторов, способных безотказно работать в районах вечной мерзлоты при крайне низких температурах.

Выпуск продукции для осуществления гигантских советских проектов освоения природных ресурсов Сибири и Дальнего Востока стимулировал исследовательскую мысль на нашем заводе, — сказал Дзэйхино Кабуки.

Сейчас на сибирских и дальневосточных стройках работают бульдозеры фирмы «Комatsu» мощностью 320 и 410 лошадиных сил, 12-тонные лесовозы и большегрузные самосвалы. Все эти машины выдерживают 60-градусные морозы.

Однако продукция, выпускаемая «Комatsu» для Советского Союза, не ограничивается перечисленной техникой.

Ваши заказы во многом помогли фирме противостоять депрессии и избежать спада производства, который привел бы к увольнению рабочих. Мы с интересом ознакомились с «Основными направлениями развития народного хозяйства СССР на 1976—1980 годы», в частности с разделом, посвященным размещению производительных сил в Сибири и на Дальнем Востоке. Мы надеемся, что наши машины послужат хорошей службой строителям БАМа, на сибирских гидроэлектростанциях, Южно-Якутских угольных разрезах, — сказал Дзэйхино Кабуки.

Судя по тому, как на XXV съезде КПСС обсуждались вопросы внешнеэкономической политики Советского Союза, — продолжал он, — сотрудничество фирмы «Комatsu» с советскими промышленными и внешнеторговыми организациями будет и далее развиваться на основе взаимного уважения интересов, заботы об обоюдной выгоде. Взамен строительной и иной техники Япония получит из Сибири и дальневосточных районов Советского Союза лес, уголь, руду. Затем станет получать готовую продукцию предприятий, которые возникнут вдоль БАМа и в других сибирских территориально-промышленных комплексах. Это и есть международное разделение труда, о котором говорилось на XXV съезде, — заключил директор машиностроительного завода фирмы «Комatsu» Дзэйхино Кабуки.

В. ЦВЕТОВ.

лялі, а потым спалілі.

У час гэтай аперацыі жыхары вёскі Залессе Акцябрскага раёна пакінулі свае хаты і пайшлі пад ахову партызан. Над апустэлым Залессем развяваюцца чырвоныя флагі. Гэта ўз'яшыла карнікаў. І яны расстралялі і спалілі ні ў чым не вінаватых жыхароў суседняй вёскі Былкаў.

Трагедыя ў Азарыцкім лагэры смерці пераўзышла ўсё, што тварылі каты да гэтага. Спрабуючы выклікаць эпідэмію ў наступайшых савецкіх войсках, гітлераўцы ў сакавіку 1944 года саргалі 50 тысяч савецкіх грамадзян у забалочанае ўрочышча каля мястэчка Азарычы Гомельскай вобласці, недалёка ад лініі фронту. У ліку зняволеных было шмат інфекцыйна хворых. Ад голаду, холаду і хвароб тут загінула каля 17 тысяч чалавек.

Чым бліжэй надыходзіў крах гітлераўскай Германіі, тым больш жорстка распраўляліся карнікі з савецкімі людзьмі. Да чэрвеня 1944 года ў Трасцянцы было знішчана каля 200 тысяч савецкіх грамадзян. 6 500 чалавек яшчэ чакалі свайго лёсу. Сярод іх і разведчыкі з групы А. Прытычна. Галаварэзам з 11-га ахоўнага батальёна было даручана прыкончыць усіх да

апошняга. І яны паспелі зрабіць сваю чорную справу. Толькі двум зняволеным — Н. Валахановічу і Г. Бегуну цудам удалося ўцялець і стаць жывымі сведкамі абвінавачання на праходзячых у Мінску працэсах.

Яшчэ ў час вайны і хутка пасля перамогі савецкага народа над фашызмам паліцаі з 11-га ахоўнага батальёна СС скрылі сваю службу ў гітлераўцаў, перафарбаваліся пад часных людзей, абзаваліся дакументамі і распаўзліся па ўсёй краіне. Не проста было арганам дзяржаўнай бяспекі адшукаць злочынцаў, устанавіць віну кожнага. На пошукі пайшлі многія гады. Але справядлівасць перамагла. Частка карнікаў панесла ўжо заслужаную кару, другія чакаюць прысуда. Пошук былых карнікаў працягваецца.

Няма на лаве падсудных і галоўных злочынцаў: камандзіра батальёна Краўзе, камандзіра 3-й роты Адэльта, начальніка каманды оберштурмфюрэра Ота, шэфэ чыгуначнага аддзела ГФП-723 Баўгубера і іншых эсэсаўцаў. Яны, відаць, адседжваюцца недзе ў Заходняй Германіі. Але кроў загінуўшых ад іх рук заклікае нашу памяць: зло павінна быць пакарана!

І. НОВІКАЎ.

ГРУПА КРЫВІ-ПЕРКІЯ

Ярка размаляваная машына спынілася ля светафора на скрыжаванні гарадскіх вуліц. І мне адразу кінулася ў вочы напісаная на дзверцах — Валерыі Анкуда, група крыві — першая, рэзус-фактар — станоўчы. «Відаць, гонкі закончыліся, — сказаў нехта побач, — хлопцы ў гараж едуць». Ад лаканічных медыцынскіх значкоў на спартыўнай машыне ўзнікла нейкая падсвядомая трывога. І цікаўнасць адначасова. Хто яны, беларускія гоншчыкі? Што змусіла іх займацца такой рызыкоўнай справай?

КЛУБ

Сотні юнакоў прыходзяць штогод у Рэспубліканскі спартыўна-тэхнічны клуб. З кінафільмаў і кніжак яны выбралі сабе ў героі прыгажуну — гоншчыка, які шыкоўным жэстам кідае кветкі паклонніцам, лёгка перамагае сапернікаў, заўсёды бесстрашны і бесклапотны. Але рэальнасць далёкая ад гэтых наіўных уяўленняў. Членамі клуба становяцца з цягам часу толькі тыя, хто любіць машыну, хто нястомны ў працы і прагне новага, для каго шчасце — займацца любімай справай. Каля ста чалавек з'яўляюцца членамі клуба. Сярод іх студэнты і рабочыя, інжынеры і навуковыя супрацоўнікі... Вядома ж, не ўсе яны «ганяюць» самі. Нехта больш любіць капацца ў матары, хтосьці — цудоўны арганізатар... Спартыўна-тэхнічны клуб, як і іншыя падобныя арганізацыі ў Савецкім Саюзе, аб'ядноўвае аматараў. Людзі аддаюць спорту — свайму захапленню — час, вольны ад работы ці вучобы. Тут няма прафесійных гоншчыкаў, механікаў, суддзяў. Усе яны працуюць на грамадскіх пачатках.

Клуб мае некалькі секцый. Тут займаюцца амаль усімі відамі аўта- і мотаспорту, што папулярныя сёння. Надзвычай цікава ў аўтамадэльнай лабараторыі, якую наведваюць дарослыя і дзеці.

Трыста тысяч рублёў штогод траціць беларускі клуб на набыццё машын, запчастак і ўсёго іншага, што патрэбна спартсменам, на арганізацыю спаборніцтваў. Дарэчы, машына, на якой выступае гоншчык, даецца яму бясплатна, а ў многіх нават сацыялістычных краінах спартсмен павінен купіць яе сам. З маладымі ў клубе працуюць трэнеры, больш сталыя вучаць адзін аднаго, пераймаюць вопыт гоншчы-

каў з іншых рэспублік, прыглядаюцца да замежных.

У апошнія гады беларускія аўтаспартсмены паспяхова выступалі на чэмпіянатах краіны, міжнародных спаборніцтвах. Імёны Марыі Макачук, Валерыя Анкуды, Анатоля Альхімовіча неаднойчы называліся ў ліку лепшых. А балельшчыкі-мінчане мелі радасць бачыць на

ваўся, да фінішу ўжо недалёка».

У машыны мінскага гоншчыка Сарокі перад паваротам адляцела пярэдняе кола. Здалося, што аўтамабіль імчыць праз вогнішча — снапы іскраў высякаў дыск.

Масквіч Замыслаў часта прымае ўдзел у кіназдымках, падмяняючы акцёраў там, дзе ім па ходу дзеяння

Валерыі АНКУДА перад стартам.

трасе ля вёскі Баравая цікавыя «паядынкі» сваіх землякоў з іх калегамі з іншых рэспублік Савецкага Саюза, а таксама з Польшчы, Чэхаславакіі, ГДР, Венгрыі, Балгарыі.

ГОНКІ

Сто кіламетраў аддзяляюць гоншчыка ад старта да перамогі. Траса ля Баравой пракладзена ў асноўным праз лес. І ёсць на ёй некалькі пунктаў, дзе асабліва цікава назіраць за машынамі.

Ад месца стаянкі аўтобусаў, што прывозяць на гонкі шматлікіх балельшчыкаў, услед за іншымі іду па сцяжынкы праз лес да месца старта. Водар хволі, птушыныя спеў, сонечныя промні ўпоперек сцяжынкі... Часу да пачатку спаборніцтваў засталася няшмат.

Якія нечаканасці суджаны на сёння? У памяці і на лістах журналісцкага бланкета захаваўся некаторыя эпізоды.

Навічок Лук'янаў не справіўся з хуткасцю на крутым павароце, зляцеў у кювет. Разгледзеўшы, што ён жывы-здоровы, сябры жартам паўшчувалі: «Што ж ты палена-

трэба перажыць аўтакатастрофу ці нешта падобнае. І трэба ж такому здарыцца: на папярэдніх зездах перад адказнымі спаборніцтвамі ў яго ўспыхнуў мотор. Палаючы аўтамабіль нейкі час імчаў па трасе. Вось ён спыніўся. Туды кінуліся пажарнікі. Але Замыслаў патушыў агонь сам. Машыну хуценька адагналі ў канец пляцоўкі. Эх, не пацанцавала хлопцу, спаборніцтвы пройдучы без яго. А гоншчык, не сціраючы з твару ні сажы, ні поту, адкрыў капот і стаў разбіраць злепленыя правады... Назаўтра ён выйшаў на старт. Ці паверыў бы хто такому ў кіно?

Захапленне тэхнічнымі відамі спорту стала прыкметай часу. І што тут самае заманлівае? Хуткасць? Гранічная дакладнасць паваротаў? Эмацыянальнасць спартыўнай барацьбы? Падлеткі ходзяць за пераможцамі, імкнучыся хоць жэстамі паходзіць на іх. А «зоркі» ззяюць усмешка-

(Заканчэнне на 8-й стар.)

СПОРЫ о социальной миссии литературы насчитывают столько же лет, сколько существует критика как осознание писательского труда. При всей огромной широте диапазона мнений на этот счет они могут быть сведены вкратце к двум вариантам. Первый: писатель свободен от каких-либо общественных регламентаций и творит собственную действительность, исходя из потребности выразить себя в художественном творчестве. Другая точка зрения делает акцент на действительности, постигая которую, художник силой своего таланта способен открыть человеку его истинную сущность, приблизить его к пониманию не только личной, но и социальной судьбы.

Русская классическая литература со времен Гоголя, Достоевского и Толстого выбрала второй путь. Ее мысль всегда включала в себя представление о народе, и сама идея художественной правды воспринималась как единственно действенный способ служения народу. Эта национальная традиция, воспринятая советской литературой, оказала значительное влияние на мировой литературный процесс. В специфических индивидуальных формах она живет в творчестве Фолкнера, Юджина О'Нила, Нексе, Томаса Манна и других великих художников XX века. Лучшие книги этих писателей возвышаются в нашем сознании, как горная гряда, перегораживающая дорогу мелким, но порой очень бурным ручейкам художественного индивидуализма, который под знаменем личной творческой свободы нередко способен продемонстрировать только рабскую зависимость от своего «Я», куда не проникает ни один луч действительной истории человечества.

Эта старая проблема имеет в свою очередь два других аспекта: гражданское поведение и художественное творчество, причем далеко не всегда между ними обнаруживается гармония. Неприятие духовных стереотипов, недогматичность мышления, безусловно, ценнейшие свойства художественного сознания. Однако, позволю себе заметить, сами по себе они недорого стоят, если за ними не встают ясные общественные идеалы.

Самый блистательный талант и ум, не определившие своих взглядов на народ, власть, судьбу нации или не находящие внутренних сил до конца следовать своим убеждениям, не достойны любви и уважения сограждан. Поведение западной интеллигенции, и писателей в особенности, в дни политических катаклизмов наглядно обнажает противоречия как внутри этой прослойки, всегда неоднородно мыслящей и действующей, так и во всей общественной жизни. Ибо в силу своего подвижного социального положения художественная интеллигенция непосредственно отражает интересы не только свои, но и того или иного класса, политической группы.

Проблема политического выбора никогда так остро не вставала перед литератором, как в XX веке — в дни ве-

личайших войн и социальных потрясений. Вторая мировая война стала трагическим экзаменом для европейских художников. И лучшие из них в момент решающих национальных испытаний проверяли, подобно Шоу или Сартру, свое кредо мыслителя и моралиста в схватке с фашистской чумой вместе с борющимся народом.

Но дело не только в поведении писателя и даже не столько в нем. Литература — это мир художественных образов и идей, и он, этот мир, нередко обладает гораздо более действенной, преобразующей силой, нежели просто человеческий поступок. Социальная активность писателя проявляется прежде всего в его творчестве, сознательно воплощающем те или иные общественные идеалы.

Хочу обратить внимание читателей на весьма симптоматичное, на мой взгляд, явление. Наряду с распространенными сегодня во всем мире технократическими претензиями существует и другая,

оставаясь при этом с виду все в том же словесном облачении? Тут дело не в одном несовершенстве исполнения, хотя малейший фальшивый изгиб, малейший неверный крен именно в исполнении способен привести к последствиям катастрофическим, когда речь идет об идее, овладевшей массами. Тут дело и в самом характере идеи, в ее внутреннем содержании и противоречиях, в ее нравственной направленности.

Программный индивидуализм писателя — это ведь тоже общественная позиция, своя политика, каким бы флером личной независимости она ни прикрывалась. «Башня из слоновой кости», которая служила мнимым убежищем от жизненных бурь для художников-эстетов начала века, сегодня рухнула. Кризис буржуазного индивидуализма, свидетелем которого все мы являемся, отчетливо проявляется в стремлении честных художников вновь и вновь осознать свою неразрывную связь с окружаю-

современная европейская литература в лучших своих образцах остается верна традициям большого реалистического искусства, которое всегда было сильно своим гуманистическим пафосом. Различные социально-политические структуры социализма и капитализма вовсе не исключают диалога между культурами, писателями и читателями наших стран. Этот диалог может быть чрезвычайно плодотворен, если в его основе будет лежать стремление к истине, а не политические предубеждения, уважение к мнению друг друга, а не спекуляции на тех или иных сложностях идеологического развития.

Если обратиться к советской многонациональной литературе наших дней, то очень важными и перспективными представляются художественные поиски таких прозаиков, как Чингиз Айтматов, Юрий Трифонов, Василий Шукшин, Юрий Бондарев, Сергей Залыгин, Георгий Владимов, Грант Матевосян, Нодар Думбадзе, которые в своих произведениях включают нашу нынешнюю социалистическую действительность в контекст общечеловеческой философской проблематики.

Смысл жизни занимает и авторов и героев книг тем больше, чем многообразней и богаче становится самосознание нашего общества, идущего невданным ранее человеческим маршрутом. Вот что говорит, например, писатель Федор Абрамов: «Хочется поразмыслить над коренными вопросами века: что происходит с человеком на протяжении длительного исторического периода? Как меняются жизненные ценности для человека? Все ли довольны сегодня одним тем, что сыты, одеты? Как возникает тоска по духовным ценностям? Вероятно, всяческие материальные блага, когда они маячат как цель, — вещь необыкновенно притягательная, а когда они приходят, от них хочется оттолкнуться, устремиться к чему-то высшему».

Хочу еще раз это подчеркнуть: в лучших наших повестях и романах последних лет социальное одухотворено общечеловеческими идеалами. Строительство коммунизма — далеко не бесконфликтное дело. И нам приходится преодолевать огромные трудности, в том числе и в решении главной проблемы социализма — человека и его духовного мира. Да, мы с каждым годом становимся богаче материально, но сознание, нравственность — это главные опоры личности.

Советская литература видит свою социальную миссию прежде всего в том, чтобы правдиво и глубоко запечатлеть внутренний мир современного героя и утвердить его сложный, порой противоречивый путь к себе и, стало быть, к людям, путь осознания его личной причастности к судьбам своей страны, своего народа.

Евгений СИДОРОВ,
литературный критик.
АГН.

СОЦИАЛЬНАЯ МИССИЯ ЛИТЕРАТУРЫ

по видимости, противоположная доктрина, которую я бы назвал гуманитарным элитизмом. Этот род духовного аристократизма (ведущий свое идеологическое начало от Платона, а если обратиться к новейшему времени, то от Ницше и Ясперса), какими бы разумными идеями поначалу ни вдохновлялся, всегда несет в себе опасность антидемократизма, пренебрежения к народным массам.

Конечно, было бы величайшей пошлостью прямо «выводить» фашизм из теории Ницше, немецкого писателя и философа, равно как считать художников-абстракционистов ответственными за духовный Мюнхен 30-х годов. Идеи, в частности, художников, вырвавшись на свободу, способны развиваться совершенно самостоятельной жизнью и приводить к таким практическим результатам, которые и не снились их авторам.

Разве мало мы знаем исторических примеров, когда благородная и возвышенная мысль в процессе осуществления пожирала себя самое и дерзко становилась своей противоположностью,

щим миром, преодолеть разорванность сознания, посвятить свое творчество реальному человеку, живущему в реальном обществе.

Этой прогрессивной тенденции противостоит другая, о которой с пессимистическим сарказмом пишет, например, Норман Мейлер, оценивая «послефолкнеровский» период американской прозы: «Смысл жизни, о котором раньше все так много думали, вдруг перестал занимать людей; напротив, они, каждый на свой манер, стали всячески исхитряться, чтобы скрыть от себя свою истинную природу. Они предпочли стать не художниками, а специалистами». Очень характерно, что по внешней форме и эта специализированная беллетристика, подобно нашумевшим вещам Артура Хейли, стремится к предельному реализму деталей, к живой конкретности обстановки, пытается вернуть массового читателя в лоно традиционного стиля и тем самым ответить на его потребность хотя бы мельком увидеть себя в зеркале литературы.

Можно с уверенностью сказать, что

АБ ДЗЕЦЯХ— ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

У нашай дзетвары шмат верных сяброў сярод беларускіх кінематаграфістаў, якія ўсім даступным кіно сродкамі вядуць з юным глядачом захалпяючую, сур'езную размову аб самым галоўным і заповітным — аб любові да Радзімы, інтэрнацыяналізме, аб гонары і абавязку, стойкасці і гуманізме. Не выпадкова такія фільмы, як «Дзяўчынка шукае бацьку» і «Паланез Агінскага» Л. Голуба, «Зімародак» В. Нікіфарава, «Іван Макаравіч» І. Дабралюбава, і іншыя карыстаюцца любоўю ў дзяцей і юнацтва. Многія работы «Беларусьфільма» атрымалі міжнароднае прызнанне.

Можна гаварыць ужо аб традыцыі кінематаграфістаў Беларусі ў стварэнні востра-сюжэтных, рамантычных прыўзнятых, праўдзівых, хваляючых фільмаў для юнага глядача на патрыятычную тэму. Гэта акалічнасць з'явілася адной з прычын таго, што савецка-балгарскі творчы сімпозіум «Праблемы развіцця сучаснага кіно для дзяцей і юнацтва» было вырашана правесці ў Мінску, сказала

На кінастудыі «Беларусьфільм» пачаліся здымкі мастацкай карціны «Вянок санетаў». Новая кінастужка расказае аб лёсе двух хлопчыкаў — Арцёма Перагудава і Івана Сабурэнікі. Страцішы на вайне бацькоў, яны становяцца выхаванцамі музычнага ўзвода. За знешне прыгод-

ніцкім сюжэтам выразна бачна асноўная думка аўтараў — ранняе пасталенне падлеткаў на вайне, разуменне імі нечалавечай сутнасці фашызму, жаданне змагацца з ім.

НА ЗДЫМКУ: кадр з будучага фільма.

карэспандэнту БелТА Прэзідэнт Міжнароднага цэнтра фільмаў для дзяцей і юнацтва, доктар мастацтвазнаўства прафесар К. Парамонава.

У сімпозіуме, які 21 чэрвеня ўрачыста адкрыў старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі У. Мацвееў, удзельнічалі вядомыя савец-

кія і балгарскія сцэнарысты, рэжысёры, кінакрытыкі.

Сярод прадстаўнікоў брацкай краіны былі аўтары многіх карцін, адзначаных міжнароднымі прызамі, — Дзімітр Пятроў і Іванка Грыбчава, рэжысёр-мультипликатор Радка Бычварова, вядомы кінакрытык Атанас Свіленаў і галоўны рэдактар дзі-

цячага тэлебачання Хрыста Арсенцеў.

Праграма сімпозіума ўключала прагляд і абмеркаванне савецкіх і балгарскіх фільмаў, творчыя сустрэчы з беларускімі кінематаграфістамі, паказ балгарскіх фільмаў у піянерскіх лагерах, знаёмства з выдатнымі мясцінамі Мінска.

АСАБІСТАЯ АДКАЗНАСЦЬ МАСТАКА

Крыніцай творчага натхнення для беларускіх кінематаграфістаў, невыварпальнай крыніцай новых захалпяючых сюжэтаў і актуальных тэм было і застаецца наша жыццё, працоўныя будні сучасніка, яго вялікія справы і высокія думы. Аб гэтым гаварылі ўдзельнікі пленума праўлення Саюза кінематаграфістаў БССР, які адбыўся ў Доме кіно.

Першы сакратар праўлення, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Віктар Тураў у дзякладзе «Задачы беларускіх кінематаграфістаў», гаворачы аб асабістай адказнасці кожнага творчага работніка перад часам, перад народам, напамінуў, якая сур'езная ўвага пытанням літаратуры і мастацтва была ўдзелена на партыйным з'ездзе.

Зацверджаны на пленуме мерапрыемствы накіраваны на тое, каб павысіць творчую актыўнасць усіх кінематаграфістаў у працоўныя важныя моманты сучаснасці, у стварэнні яркіх вобразаў герояў нашай гонары.

СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЬ — АКЦЁР ДРАМЫ І КІНО

Пасля адборачнай кансультацыі засталася дзвесце сорок чалавек — тых, хто быў дапушчаны да першага тура праслухоўвання. Яны лічылі сябе ў нейкай ступені шчасліўчыкамі, бо мелі надзею трапіць у лік дваццаці п'яті, каго з першага верасня назавуць студэнтамі тэатральнага факультэта, а ў новенькай залікоўцы будзе значыцца, што яны вучацца па спецыяльнасці «акцёр драмы і кіно».

Але пасля першага тура спадзяванняў стала ўтрая менш. Наперадзе быў яшчэ адзін адборачны тур, а потым яшчэ ўступныя экзамены...

— Гэта мая трэцяя спроба... — Ваня Базан прайшоў праслухоўванне і зараз нецярпліва перамянаўся з нагі на нагу ў чаканні, калі сакратар прыёмнай камісіі вывесіць на дошцы аб'яў аркуш паперы з прозвішчамі выбраннікаў. Ён прыехаў з Пінска, дзе працуе машыністам халадзільных устаноў на малочным заводзе.

— Паступаў адразу пасля школы — міма. Адслужыў у арміі, прыйшоў — зноў міма... У Пінскім народным тэатры сыграў у двух спектаклях, у «Трывозе» Петрашківіча выконваў адну з галоўных роляў — Дабрынеўскага. Можа, на гэты раз пашанцуе...

Вось ужо трыццаць год, кожны раз у ліпені, дзверы Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута асаджаюць сотні юнакоў і дзяўчат, якія мараша стаць акцёрамі, рэжысёрамі, мастакамі, скульптарамі... Першыя выпускнікі першай вышэйшай мастацкай навучальнай установы ў рэспубліцы даўно ўжо сталі вядомымі людзьмі, носяць гучныя званні народных і заслужаных артыстаў і мастакоў, прафесараў-тэатразнаўцаў і мастацтвазнаўцаў.

Сёлета шаснаццаць чалавек — чатыры дзяўчыны і дванаццаць хлопцаў — атрымалі дыпламы акцёраў драмы і кіно. Чатыры гады назад, на першым курсе іх было дваццаць сем...

— Гэта натуральная з'ява, — даконт тэатральнага факультэта, дацэнт Аляксандр Бутакоў стомлена здымае акулары: не жартачкі — шэсць гадзін самай пільнай увагі на праслухоўванні. Раптам нагосыці не заўважыш! — Акцёр — не эканаміст ці таваразнаўца; тымі пры жаданні могуць стаць многія, а акцёрам... На экзаменах таксама адразу не разгадаеш — будзе чалавек акцёрам ці не? Ну, а за чатыры гады вучобы ўжо можна разабрацца, хто ёсць хто, ды і самі разумеюць людзі, адчуваюць — яго гэта справа ці не. Некаторыя кідаюць вучобу... Гэта натуральна.

Ён гаворыць са смуткам, таму што ад першага курса быў у іх мастацкім кіраўніком, вучыў, дапамагаў, настаўляў — хацеў кожнага зрабіць сапраўдным акцёрам. Шкада, што не здзейснілася чыясці мара.

Але і радасна — выпуск вельмі цікавы. Усе такія розныя. А жыллі яны дружна! Разумелі адзін аднаго, заўсёды ў іх была згода. На другім курсе ўсе разам саставілі канцэртную праграму — песні, танцы, спектаклі. Аб'ехалі з ёю ўсю Беларусь. На заключным вечары, развітваючыся з інстытутам, такі канцэрт далі — жадаючых трапіць было ў некалькі разоў больш, чым месц у зале.

Па-рознаму ішлі да авалодання тайнамі прафесіі. Адны адразу знаходзілі сваю манеру, свой вобраз, другія падоўгу блукалі ў пошуках «асабістага твару». Знайсці сябе, сцвердзіцца ў пэўных перакананнях ім дапамагалі выкладчыкі акцёрскага майстэрства заслужаныя артысты БССР актрыса купалаўскага тэатра Таццяна Аляксеева і акцёр Рускага тэатра Юрый Сідараў, а таксама педагогі па сцэнічнай мове, па танцу, па сцэнічнаму руху, па сольных спевах, па грыву і яшчэ па многіх прадметах.

— Гэты выпуск адзначаны яшчэ тым, што ўпершыню з'явілася ў акцёраў свая п'еса — яе напісаў Аляксей Дудараў. Аднакурснікі Аляксея з вялікай стараннасцю выконвалі ролі ў п'есе свайго таварыша. Драматычная аповесць «Пасля...» — цікавая, сучасная рэч. У ёй закладзены самы жыццёвы матэрыял, герой — моладзь. Не ведаю нават, як далей складзецца творчы лёс Дударава: ці будзе ён акцёрам, ці пойдзе ў літаратуру — ён жа ўжо друкаваўся ў часопісах «Маладосць» і «Беларусь»!

Аляксандр Бутакоў паволі перагортваў старонкі праграмы дыпломных спектакляў дваццаці семга выпуску акцёрскага аддзялення тэатральнага факультэта. Таня Ліхачова... прыехала з Віцебска... разам з мужам Генадзем Шкуратавым запрошана ў Віцебскі тэатр імя Якуба Коласа. Вася Нікіценка... з вёскі на Гомельшчыне... Запрацілі ў Тэатр юнага глядача, Мінчане Юра Кулік... Віця Гудзіновіч... Таня Ненарокамава... усе паехалі ў Віцебск.

— Многія з іх прыйшлі ў інстытут з вытворчым стажам, з жыццёвым вопытам, папрацаваўшы на заводзе, у калгасе. Паступалі па тры-чатыры разы, — ён правёў пальцам па спісу. — Разляцеліся... Дваіх у Расію паклікалі — Сашу Кузіна ў Чэлябінск, а Валю Мельнікава ў Арэнбург. Жэню Сахарова ўзяў Рускі тэатр імя Горкага ў Мінску. Ён яшчэ да заканчэння пачаў там рэжысёрскі. Сяргей Аляксандраў і Сяргей Журавель год назад сыгралі ў рэспубліканскім Тэатры юнага глядача ў спектаклі «Маладая гвардыя». Зараз іх запрасілі туды на пастаянную работу. У Гродна паехалі мінчанін Ігар Баярынаў і Ларыса Муха, яна з вёскі ў Камянецкім раёне на Брэстчыне. Без работы, вядома, ніхто не застаўся! Гэтых выправілі ў самастойную дарогу, а зараз зноў за работу — чуеце-чуеце, за дзвярыма гам які!..

Ля дошкі аб'яў было людна. Кожны шукаў сваё прозвішча — няўжо не прайшоў адбор?! А адбор, здавалася б, прасты — прачытаць урывак прозы, байку, верш, спець ці станцаваць, калі папрасяць...

Бачу перад сабой светлавалосага Івана Базана. У гэты час мы, відаць, адначасова прабігаем вачыма па спісу... Яго прозвішча не значыцца ў ім, Іван павярнуўся да мяне. Сумеўшыся сваёй разгубленасці, ледзь выпіснуў усмешку:

— Нічога, паспрабуем яшчэ раз... А зараз на вакзал — за білетам да Пінска. — Я паціснуў яму руку, і ён ужо амаль бадзёра гукнуў: — Да сустрэчы ў наступным годзе!

І я чамусьці паверыў, што гэта сустрэча абавязкова адбудзецца. **Алесь ГАЎРОН.**

МОЎНЫЯ СТАРАЖЫТНАСЦІ ТУРАВА

З надыходам лета — гарачай пары розных навуковых экспедыцый — наша невялікая група мовазнаўцаў з Акадэміі навук БССР адпраўляецца звычайна на Палессе. Едзем мы ў наваколле Турава, аднаго з самых старажытных гарадоў Беларусі, запісваць словы. Вырашана класіфікацыю мясцовага дыялекту. Праз некалькі год Тураў будзе адзначаць тысячагоддзе з дня свайго заснавання. І нам вельмі хочацца паднесці слаўнаму юбіляру слоўнік яго ўласнай традыцыйнай мовы як памятна падарунак.

Зразумела, што ў сучасным Тураве і ў навакольных сёлах зараз і жывуць і гавораць па-новаму. Але не забыты тут яшчэ, не знік канчаткова з ужытку стары мясцовы дыялект Тураўшчыны — вельмі прыгожы па свайму гучанню, багаты на сродкі і цікавы па сваёй будове. Карыстаюцца ім у той ці іншай меры амаль усе. А ў старэйшых мясцовых жыхароў гэты дыялект можна пачуць яшчэ ў яго яркім гукавым убранні і з многімі своеасаблівымі формамі і выразамі.

Тураўскі дыялект прыцягвае ўвагу не толькі сваёй незвычайнасцю, але і старажытнасцю. У няспешнай, нейкай урачыстай акаючай гаворцы тураўскіх тубыльцаў, аздобленай рознымі «рэшткамі» славянскіх моўных старажытнасцей (напрыклад, рэшткі былога гук «яць», гук «и» пад націскам, дзе мы прывыклі зараз чуць або «і» або «ы», рэшткі мяккасці шыпячых клічнага склону, парнага ліку і г. д.), міжволі неак чуюцца яшчэ далёкае рэха мовы нашых старажытных продкаў. І гэта зусім зразумела. У далёкім мінулым Тураў быў, як вядома, уплывовым культурным цэнтрам Старажытнай Русі, у тым ліку і адным з цэнтраў моўнай кансалідацыі старажытнаўсходнеславянскага насельніцтва. Пазней жа, наадварот, гэты этнадыялектны рэгіён усходняга славянства апынуўся неак убаку ад асноўных гістарычных дарог, што садзейнічала захаванню тут многіх агульнаўсходнеславянскіх (і нават славянскіх) старажытнасцей у традыцыйнай культуры, у побыце і, зразумела, у мясцовым дыялекце.

Усё гэта мы мелі на ўвазе, калі задумвалі дыялектны слоўнік Тураўшчыны. Хацелася зрабіць не проста юбілейны падарунак Тураву, але і карысную справу для лінгвістычнай і гістарычнай навукі.

За мінулыя гады мы пабывалі не адзін раз у самім Тураве, па некалькі тыдняў правалі ў многіх вёсках паблізу гарадскога пасёлка ў размовах з іх жыхарамі. У нашым «слоўным свірне» — картатэцы будучага слоўніка — сабралася зараз больш за 50 тысяч запісаных словаўжыванняў. Гэта як бы асобныя «здымкі» пачутых мясцовых слоў у іх натуральным жыцці ў сказах. Многія словы «зняты» ў некалькі такіх жыццёвых постацях.

Цяжкавата зараз, вядома, высвятляць старапобнае. Асабліва дакопвацца да таго «колішняга», як гавораць тураўцы, якое захавалася недзе ў тайніках памяці ад дзяцінства, чутae ад дзядоў і бабак

разам з казкамі і легендамі. Але гасцінасць мясцовых людзей на Тураўшчыне, прыхільныя адносіны і цікавасць да той крыху дзіўнай для іх «работы», якую мы рабілі, кватаруючы ў іх, садзейнічала поспеху нашых моўных раскопак. Кожная паездка прыносіла нам шмат прыемных хваляванняў ад сустрэчы з «новымі» словамі, не вядомымі яшчэ зусім для спецыялістаў або не запісанымі ў такім тураўскім дыялектным выглядзе. Ды як было не ўсхвалявацца, пачуцьшы, скажам, вельмі старажытнае, безумоўна, слова **крэміць** — ссякаць верх у хвоі, каб яна расла ў таўшчыню (**крэмлёнае дрэва, крэм**). А можа яно мае прамыя адносіны да загадкавай па паходжанню агульнавядомай усім нам назвы **Крэзмль**? Такой жа славянскай першаходнасцю вызначаюцца, напрыклад, і словы **краснуць** — наступіць (пра вясну), **гўвесна** — прадвесне, **купало** — купальскі касцёр, **горно** — ачаг у будцы (у полі ці на пляце), **тэрок** — зварыная сцежка, **бойло** — нерастовішча, **яцель** — вузкая праязна пратока для чаўноў (у полі, у лесе, на лузе), **бёрдзь** — рэзцістая драўніна, **губаніцы** — складкі на халявах у ботах і г. д. Падобных слоў здабыта на Тураўшчыне не адна сотня.

Словы часцей за ўсё перажываюць сваіх «гаспадароў», якіх яны суправаджаюць і ў жыцці, — паняцці, рэчы, прадметы і г. д. Нярэдка даводзілася і нам сутыкацца з падобнымі моўнымі «пенсіянерамі», ці, як іх называюць па-вучонаму, устарэлымі словамі. Нам паведамлялі іх з рознымі заўвагамі тыпу «колісь гаворылі», «колісь называлі так» і г. д. Але прыпомненне старога слова ператваралася іншы раз і ў магічны ключ. З патаемных закуткаў у каморах, з дна старых куфраў услед за словам з'яўляліся на свет забытыя старыя рэчы, уборы, посуд, прылады. І тады адны з нас хапаліся за алоўкі, а другія — за фотаапараты. І побач з нашай асноўнай картатэкай мясцовых слоў ствараецца хоць і параўнальна сціплая, але таксама цікавая картатэка фотаздымкаў з Тураўшчыны. Зразумела, не толькі помнікаў яе мінулага, але і нашых суб'есіднікаў, іх сучаснага жыцця і побыту, цудоўных крэявідаў гэтага кутка Палесся.

У нас ёсць зараз карткі прыблізна на 10—12 тысяч слоў. Пошукі іх будуць працягвацца, хоць мы зараз прыступілі ўжо да складання самога слоўніка. У гэтым годзе намечана папрацаваць у дзвюх старых вёсках паблізу ад Турава, у якіх раней былі толькі праездныя, — у Верасніцы і ў Малешаве. Узбройваемся магнітафонамі, фотаапаратамі, а галоўнае — пытаннямі, цэлымі спісамі пытанняў да нашых будучых знаёмых. Пытанні — наш асноўны сродак, пры дапамозе якога мы здабываем словы.

Алесь КРЫВІЦКІ, Валерый ЛАБКО.

НА ЗДЫМКАХ: вясёлыя цёткі жывуць на Тураўшчыне; старадаўні промысел — бортніцтва — захоўваецца на Палессі; вырабы мясцовых народных майстроў.

БЕЛАРУСКІ ФАЛЬКЛОР У БАЛГАРЫИ

У адрас Саюза кампазітараў Беларусі прыйшла псылка з Сафіі. У ёй — зборнікі твораў народных песень Балгарыі і навуковыя работы, прысвечаныя фальклору гэтай краіны. Балгарскі музыкантаўца Н. Каўфман, які прыслаў гэты падарунак, паўтара месяца назад гасцяваў у

Мінску. Яго зацікавіла беларуская народная музычная творчасць, якая мае шмат агульнага з балгарскай народнай музыкай. Атрыманых ім у Мінску новых запісы беларускага фальклору дапамогуць музыказнаўцам Балгарыі ў правядзенні навукова-даследчай работы.

КАШТОЎНЫЯ ВИДАННІ

Фонды фундаментальнай бібліятэкі Акадэміі навук БССР імя Я. Коласа налічваюць паўтара мільёна экзэмпляраў розных выданняў. Трыццаць тысяч з іх сабраны ў аддзеле рэдкіх кніг і старажытных рукапісаў. Тут захоўваюцца такія каштоўныя выданні, як «Энцыклапедычны слоўнік Французскай акадэміі», апублікаваны ў 1798 годзе, «Хроніка, або Гісторыя Польшчы», выдадзеная ў 1571 годзе, кніга Кірылы Транквілона (Стаўравецкага) «Перло многоценное», якая выйшла ў свет у Магілёўскай друкарні Максіма Вошчанкі ў 1699 годзе.

ГРУПА КРЫВІ-ПЕРШАЯ

(Заканчэнне. Пачатак на 5-й стар.)

МЕХАНІК

мі. Быццам не было вечароў і выхадных, праведзеных у гаражы. І не даводзілася ніколі штурхаць машыну да старту, калі ў ёй нешта сапсавалася ці скончылася паліва. І не гучалі ў дні прайгрышаў клятвы, што гэта было апошняе выступленне...

ЛІДЭР

Валерый Анкуда — майстар спорту, чэмпіён Беларусі, член зборнай каманды краіны. Як галоўную рысу характару я адзначыла б у

Імёны вядучых гоншчыкаў аматары спорту назавуць імгненна. А ці ведае хто з іх пра людзей, што падзялілі з пераможцам усю «чорную работу» і не атрымалі нават праменьчыка славы? Цярпліваці і вытрымцы добраахвотных механікаў можна паазайздросціць. Праўда, на конт папулярнасці бываюць выключэнні. Як, напрыклад, з Манфрэдам Бэрансам. Юнак з ГДР прыхаў вучыцца ў Беларускай політэхнічнай інстытут. Гонкі былі яго даўнім захапленнем. У Мінску

гэтага часу можна да дробязей вывучыць машыну. І Саша стаў механікам. Пакуль яшчэ далёка не такім надзейным, як Манфрэд. Але цярплівым і старанным.

Падрыхтоўка да адказных гонак ішла адначасова з экзамэнамі ў школе. «Калі ж ты бярэшся за падручнікі?» — спыталася я аднойчы, павіншаваўшы яго з чарговай «чацвёркай». «У вольны ад работы час», — сур'ёзна адказаў Саша.

Так, змена сённяшнім чэмпіёнам падростае не менш настойліва і апантаная.

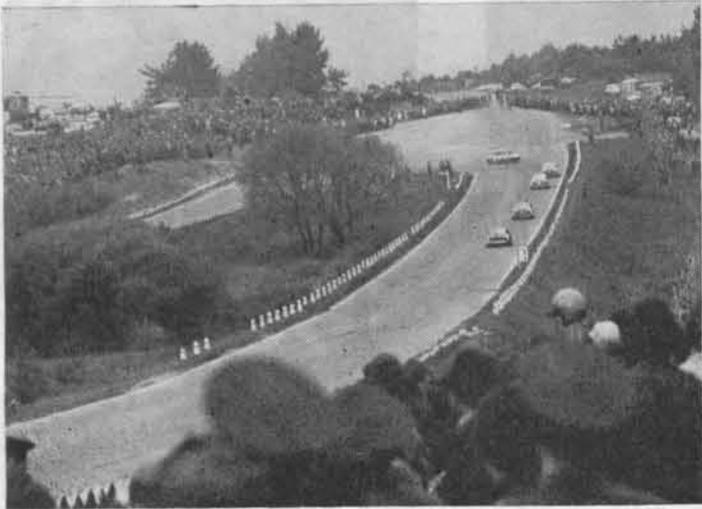
ГЛЯДАЧ

Гонкі — відовішча. І ў дні спаборніцтваў да трасы ля вёскі Баравая з'язджаюцца і сыходзяцца тысячы людзей розных узростаў. Пераважае, аднак, моладзь. Юнакоў і дзяўчат найбольш вабіць хуткасць, тэхнічная дасканаласць машын, прыгожая «работа» — майстэрства гоншчыкаў. Гэты від спорту, бадай, дае ім самыя яркія ўзоры мужнасці і рашучасці, вытрымкі і сілы волі. Нідзе больш у спорце няма такой долі рызыкі, як на гонках, нават у хакеі, які называюць «гульнёй сапраўдных мужчын». І нідзе гэтая рызыка так не апраўдана, як тут. Бо не дзеля вострага відовішча, не для таго, каб паказаць нервы глядачам, выходзяць на трасу гоншчыкі. Яны выпрабуюць машыну, паліва, чалавечыя магчымасці. Толькі ў сумленнай спартыўнай барацьбе можна выявіць мяжу трываласці і здаровага сэнсу. А потым прааналізаваць усё, уважыць — і перасунуць гэтую мяжу яшчэ крышачку ўперад. Каб у агульным маштабе тэхнічны прагрэс ішоў сямімільнымі крокамі, нехта павінен імчаць на сваіх колах у сем разоў хутчэй.

У старадаўнасці людзі прыдумалі кентаўра — істоту, разумную, як чалавек, і хуткую, як конь. Гэтую фантазію нават імкнуліся ўвасобіць у мастацтве. Наш век парадзіў новага кентаўра — чалавек і машына аб'ядналіся ў ім. Ён не можа стаяць на п'едэстале, як ранейшы, бо ўся яго прыгажосць выяўляецца ў руху. Чалавек і машына надаюць адзін аднаму сілу, становяцца нечым агульным і імчаць, выклікаючы зайдзрасць і захапленне тых, каму недаступна такое шчасце. Чалавека выпадковага гонкі ашаламляюць, знаёда тэхнікі і спорту атрымлівае эстэтычную асалоду. Але ўсіх глядачоў аб'ядноўвае добразычліваць. Апладысмантамі сустракаюць на фінішы не толькі пераможцу, але і тых, хто насуперак тэхнічным няўдачам упарта ішоў да мэты. Здарэнні на трасе выклікаюць павышаную цікавасць. У чым справа? І адначасова жаданне-імпульс — дапамагчы!

Не, не крыві прагнуць людзі, якія прыходзяць сюды. І не буюць тут страціць камерцыйнага плану, што традыцыйна спадарожнічаюць славутым замежным гонкам. Мараль нашага грамадства не падтрымлівае грубасці, жорсткасці. Нават намёкі на яе выклікаюць у публіцы незадавальненне. Маўляў, чаму лідэр «прыціснуў» навічка на павароце так, што той мусіў скінуць хуткасць. Бацьце, не выйграныя секунды, а маральны бок праблемы іх хвалюе. І толькі судзя-сведка тактоўна растлумачыць: спартыўная барацьба на трасе ідзе сумленна і па правілах.

Валянціна ТРЫГУБОВІЧ.
Фота А. ЕЛІСЕВА
і Р. КРАКАВА.

На трасе ля вёскі Баравая.

ім таварыскасць. Забываючы пра абед і стому, ён можа дапамагчы сябру правяраць перад спаборніцтвамі машыну, адшукваць патрэбную дэталю для гоншчыка з Тальяці, удзельнічаць у «кансіліуме» над матарам саперніка. Ён належыць да таго клану «сапраўдных мужчын», якія даволі рана вызначаюць галоўную лінію свайго жыцця і вядуць яе настойліва і дакладна. Тэхніка і спорт у Валерыя ідуць побач ледзь не з дзяцінства. Спачатку калупанне з «жалезам», потым «набегі» ў мотаклуб, з часам — удзел у буйных спаборніцтвах.

У аўтаклуб яго запрасілі, заўважыўшы вытрымку і мужнасць, адданасць справе і працавітасць. Праз тры гады Анкуда стаў лідэрам аўтагоншчыкаў Беларусі ў сваім класе машын. Ён не любіць шмат гаварыць пра сваю «работу». Што словы, справы больш доказныя. Знешне ўсё так проста — сеў і паехаў. Валерый смяецца: «Гэта на сваёй уласнай, па гораду ці на рыбалку. А да старту машыну рыхтуюць тыднямі». Разам з механікам яны перабраюць, правяраюць кожны вузел, кожную дэталю. І калі мне здаецца, што большага тут і прыдумаць нельга, адзін з іх зноў пачынае нешта падкручваць. Ад адчаю — спадзявалася ўбачыць канец работы — ратуе нечакана прыйшоўшае жаночае параўнанне. Так гаспадыня прыбірае хату, чакуючы гасцей. І колькі б ні мыла, ні чысціла і працірала, знойдзе яшчэ нейкі куточак, што патрабуе ўвагі, калі ўжо званок чуваць у прыходжай. У хаце павуцінка наўрад ці паўплывае сур'ёзна на што, а недагляд у гоначнай машыне можа мець непрыемныя вынікі. Гарантны тут няма. Чалавек за рулём кожны раз правярае на трасе сябе і машыну. У імя спорту і тэхнічнага прагрэсу, дзеля свярджэння сваёй асобы і радасці тысяч аматараў... «Непрадбачанае? Можа здарыцца. На ўсякі выпадак, надпіс на машыне і графіроўка на брасцеце. А група крыві ў мяне першая — магу падзяліцца з кожным...»

лэс звёў яго з Юрыем Нямухіным. І амаль чатыры гады, да заканчэння інстытута, Манфрэд быў яго пастаянным механікам. «Я выступаў у асноўным на гоначным аўтамабілі, «формуле», — расказвае Юрый. — І Манфрэд любіў дзяліцца са мной усім цікавым, што ён недзе вычытаў наконт гэтых ці падобных машын. Сам я па адукацыі інжынер-будаўнік, а Манфрэд вучыўся на аўтафакультэце, вучыўся, дарэчы, выдатна. Яго акуратнасць, карпатлівасць, чыста нямецкая педантычнасць былі гарантыяй надзейнасці. Калі Манфрэд нешта зрабіў, правяраць не трэба было. Механік ён ідэальны. Мы яго ў члены свайго клуба прынялі. Цяпер перапісваемся».

Манфрэд Бэранс прыязджаў сёлета ў Мінск, у складзе нямецкай каманды, што прымала ўдзел у гонках на Кубак дружбы сацыялістычных краін. Сустрэчы былых аднаклубнікаў былі самымі сардэчнымі. Спартыўнымі поспехамі Манфрэд пахваліцца не мог. «Часу не халае. Работа адказная. Але мара жыве».

Мінчанін Саша Грудзінка днямі закончыў сярэдняю школу. Сесці за руль яму пакуль няма як — правы на ваджэнне аўтамабіля даюць толькі ў 18 гадоў. Але ж да

Сустрэліся сябры — Юрый НЯМУХІН (злева) і Манфрэд БЭРАНС.

НА БЕЛЫМ ВОЗЕРАХ

Летняя раніца. Яшчэ тлее вуголле ў начным рыбацкім агнішчы, а ўжо зусім светла. Халадком цягне ад вады. Возера — рукой падаць, але яно густа «дыміцца» і яго не відаць. Не адгадаць, дзе прыярэжны трыснёг, а дзе водная гладзь. Значыць — быць добрай пагодзе!

Узнімаецца над кромкай лесу вішнёва-чырвоная сонца. Цяпер яго свята: самыя доўгія светлыя дні ў годзе. Растае туман над возерам. Іскрацца кропелькі расы, такой спорнай, што здаецца, быццам нядаўна прайшоў добры дождж. Зусім зліліся са сцяблінкамі травы маленькія нерухомыя зялёныя сілуэты конікаў. Пакуль не абсохнуць, яны скакаць не могуць — самая пара збіраць гэты ласунак для насадкі.

Чым вышэй сонца, тым больш кветак загараецца на лужку — спачатку цыкорыя, потым мак, наготкі. А калі ўжо зусім прыгрэе, у пышным лугавым разнатраўі заўважаеш сціплыя на выгляд, але багатыя пахучым нектарам меданосы.

Кончыўся ранішні клёў, і можна пайсці ў лес. На паляны пачынаюць чырванець ягады суніц. У рыжаватых ігольчатых кандэлябрах запаліліся кветкі-свечкі хвойных дрэў. На вершлінах старых елак пунсавеюць маладыя шышкі, падобныя на нейкія казачныя бутоны. Ціха шалясцяць лістамі беластволья бярозы.

Павольна ідзем уздоўж старой лініі траншэй, якія месцамі абсыпаліся, параслі травой. Нахіляем, разглядаем захаваныя да гэтага часу сляды мінулай вайны — пазелянелыя патронныя гільзы, абрыўкі калючага дроту. Тут, у Прыбужжы, ішлі ўпартыя баі.

...Гарачы летні дзень паволі згасае. Падвечар, калі мы зноў закінулі вуды, прашумела кароткая навальніца. А потым сціх вечер і паплылі за даяляглад хмары. З лесу павеяла ап'яняючым водарам вячэрняй фіялікі — любкі. Надрывна, як бы спяшаючыся, рыпіць на лузе драч. Ценем праносіцца ў небе паўночнік-казадой. І раптам наступіўшую цішыню парушае рэзкі ўсплёск вады. Потым яшчэ і яшчэ... Страпанулася рыбацкая сэрца — ці не на нашу жэрліцу папаўся драпежнік-шчупак...

Брэсцкі раён.

А. РАСЮК.

На Мухаўцы.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ГУМАР

Пракладаючы кабель на футбольным полі, рабочыя знайшлі ў зямлі дзве ўстаўныя сківіцы і судзейскі свісток.

— Асцярэжна капайце, хлопцы, — сказаў брыгадзір, — можа мы адкапаем цэлы шкідлет суддзі.

— Ну, гэта наўрад. Астатнія яго часткі хутчэй за ўсё выратаваліся ўцёкамі.

Гаспадар скаковага каня быў незадаволены вынікамі апошняга заезду. Ён сярдзіта спытаў жакея:

— Вы што, не маглі рухацца хутчэй?

— Я б мог, гаспадар, але ж правілы не дазваляюць злазіць з каня.

— Мадам, — кажа прадаўшчыца пакупніцы, якая мучыла

яе некалькі гадзін, — можа вы ўсё-такі надзенеце капялюч, які выбралі, а то цяпер на вашай галаве каробка ад яго!

Альпініст - навічок збіраўся штурмаваць вяршыню гары. Стары праваднік спытаў яго:

— А калоду карт вы ўзялі?

— Гэта навошта?

— Калі я быў малады

лічэ дрэнна ведаў горы, я заўсёды браў з сабою калоду карт. Калі я збіваўся з прывільнага шляху, я тут жа сядзіўся і пачынаў раскладаць пасьянс.

— І гэта дапамагала вам?

— А як жа! Раней ці пазней за спіной у мяне з'яўляўся які-небудзь ідыёт і пачынаў даваць парады, куды якую карту класці!

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНИНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-02-80, 33-03-15, 33-01-97, 33-15-15.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 991.